

UNIVERSITY OF LAPLAND
LAPIN YLIOPISTO

Oikeustieteiden tiedekunta
Faculty of Law

Rovaniemi 13.9.2013

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 11.7.2013

Oikeusministeriö

Lainvalmisteluosasto

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta lähettää kunnioittavasti pyydettyinä lausuntona professori Terttu Utraisen laatiman lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet.

Dekaani

Matti Niemivuo

Hallintopäällikkö

Markku Vartiainen

Oikeusministeriön lainvalmisteluosastolle

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esityksestä "Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet"

Pyydettyinä lausuntona esitän ensiksi seuraavaa pykäläkohdittain:

Esityksen kohdat 20 luvun 10 ja 12 pykälistä eli sukupuoliyhteyden määritelmän muuttaminen ns. vakaan tahdon pykälän kumoaminen ovat sellaisenaan kannatettavia.

Raiskaus (RL 20:1): Ehdotuksessa lähdetään siitä, että raiskaus edelleen jakaantuisi kolmeen törkeysluokkaan kuitenkin siten, että pakottaminen sukupuoliyhteyteen tulisi kriminalisoiduksi raiskauksena, jolloin ns. lievän raiskauksen tunnusmerkistö erillisenä poistettaisiin.

Ehdotus tietää paluuta menneeseen. Vuoden 1971 rikoslain raiskaussäännöksessä oli kohta vähemmän törkeitä tekoja varten, samoin kuin alkuperäisessä vuoden 1889 raiskaussäännöksessä.

Ehdotettu sanamuoto on ongelmallinen, koska siinä edellytetään tekoa, joka kokonaisuutena arvostellen on "vähemmän törkeä". Tällainen sanamuoto johtaa helposti tuomioistuimia perustelemaan tekoa vähättelevästi ja rikoksen uhria loukkaavasti. Kokonaisarvostelu sinänsä on legaliteettiperiaatteen kannalta epämääräinen. Parempi ratkaisu saattaisi olla raiskaustunnusmerkistön muotoileminen siten, että vähäisempi pakottaminen ja uhkaaminen jo sisältyisi perustunnusmerkistöön ja teon törkeysasteen vähäisempi määrä otettaisiin huomioon rangaistusta mitattaessa rikoslain 6 luvun mukaan.

Arvioidessaan suostumuksen puuttumiselle rakentuvaa raiskaustunnusmerkistöä esityksen perusteluissa päädytään melko kummallisiin pohdintoihin. Kysymyksessä ei ole samanlainen loukatun suostumus, joka oikeuttamisperusteena tai tunnusmerkistökelijänä rikosoikeudessa yleensä on esiintynyt. On eri asia antaa suostumus esimerkiksi itsensä pahoinpitelemiseen kuin päätyä molempien osapuolien väliseen seksiin. Suuressa osassa maailmaa raiskaussäännökset rakentuvat suostumuksen puutteelle ja niiden taustalla on aivan erilainen suostumuskonstruktio kuin meidän perinteiden loukatun suostumus.

Esityksen perusteluissa raiskausrikosten rangaistuksia pohdittaessa lähdetään siitä, että rangaistustasojen tutkiminen olisi erityisen vaikeaa. Näinhän ei ole. Meillä vain ei ole tällaista vertailevaa tutkimusta haluttu tehdä. Esityksessä myös annetaan ymmärtää (s. 54), että rangaistustaso Suomessa, Tanskassa, Ruotsissa, Norjassa ja Saksassa ei sanottavammin poikkeaisi toisistaan. Tekstissä puhutaan kuitenkin vain ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituudesta. Tämä on vain osa totuus. Oleellista on se, ovatko vankeusrangaistuksen ehdottomia vai ehdollisia. Siitä esityksessä ei puhuta mitään, vaikka se olisi ollut suhteellisen yksinker-

taista selvittää. Ainakin Norjassa on äärimmäisen harvinaista, että raiskauksesta tuomittaisiin ehdollinen vankeusrangaistus. Norjassa on myös mahdollista tuomita yhdistelmärangaistus.

Törkeä raiskaus (RL 20:2): Tunnusmerkistöön ehdotetaan lisättäväksi 3-kohta, jossa törkeyskriteeriksi tulisi myös se, että kohteena on 18-vuotta nuorempi lapsi. Ikärajan korkeutta on perusteltu kansainvälisillä sopimuksilla, joissa lapsi määritellään alle 18-vuotiaaksi.

Ehdotus kuvastaa sitä vaikeutta, joka saksalaistyyppisessä suomalaisessa järjestelmässä on ollut kriminalisoitaessa sukupuoliyhteys alaikäisen kanssa. Ehdotuksessa ei käy nyt ilmi, miten vuonna 2011 uudistettu törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen hyväksikäyttö ja raiskaussäännöksen 2. momentti suhtautuvat toinen toisiinsa. Ruotsin ja Englannin statuu-tiraiskaussäännökset ovat tässä suhteessa paljon yksinkertaisempia ja tulkintavapaampia. Englannissa ikäraja on 13-vuotta ja Ruotsissa 15-vuotta.

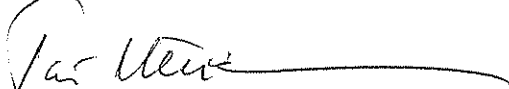
Toinen ongelma törkeän raiskauksen tunnusmerkistössä on se, että sen kriteerit on otettu törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöstä, mikä perusteluissakin todetaan. Tällaisenaan ehdotettu lainkohta on liian kapea ja harhaanjohtava. Lainkohta tulisi muotoilla siten, että siinä otettaisiin huomioon rikoksen uhrin haavoittuvainen asema, johon vaikuttaa ikä joko nuoruutena tai vanhuutena, vammaisuus, avuton asema jne.

Kokonaisarvostelun vaatiminen tässäkin kohtaa on legaliteettiperiaatteen kannalta epämääräistä ja lainsäädännössä tulisi päästä vähitellen eroon tällaisista ilmauksista.

Seksuaalinen häirintä (RL 20:5a): Ehdotettu säännös on kirjoitettu abstraktisen vaarantamisrikoksen muotoon, mikä tekee siitä täysin epämääräisen.

Lainsäädännössä tulee kriminalisoida konkreettisia tekoja ja laiminlyöntejä ja myös tällaisista "olla omiaan" ilmaisuista tulee päästä eroon. Ehdotuksen perusteluissa on kerrottu niistä konkreettisista teoista, joita kriminalisointi tulisi koskemaan. Tällaiseen muotoon tunnusmerkistö tulisi myös kirjoittaa.

Rovaniemi 12.9.2013

Terttu Utriainen

rikosoikeuden professori